

Вела Николић
Народна библиотека Србије
Београд
vela.nikolic@nb.rs

821.163.41.09 Андрић И.
https://doi.org/10.18485/ai_andric.2018.ch21

ИВО АНДРИЋ – НЕИМАР НАД НЕИМАРИМА (СА)ГРАДИО МОСТОВЕ ПИШУЋИ О ЊИМА

Целокупно књижевно дело Иве Андрића засновано је на избору тема које су вишезначне, многослојне и подједнако актуелне у свим епохама. То су теме и мотиви који су Андрићу послужили као инспирација за магично приповедање и осликавање света, ликова, предела и самог живота. Његово богато и плодно стваралаштво засновано на познавању историје, народном предању, властитом искуству и доживљају света обухватило је читаву галерију ликова, готово сликарски описане пределе, градове и живописне грађевине око којих је само њему званом умешношћу и вештином пишући осликао своје виђење света и везу са њим. Свеобухватне визије и перцепције учиниле су да његово дело бива све актуелније и да се у њему све више и чешће тражимо и проналазимо одговоре на многа питања и недоумице. Тако је Иво Андрић показао и доказао да је могуће да писано уметничко дело постане чврст ослонац и залеђе нашем преиспитивању и трагању. Пишући, саградио је уточиште, чврсто упориште, заклон и одмориште – место где се у осами сусрећемо, проналазимо, разумемо и прихватамо.

Кључне речи: књижевно дело, уметнички израз, мост, приповедање, писац, књижевност, стваралаштво.

Неодвојива од живота мисао и сазнање да нам је док дишемо и ходамо преко потребан ослонац, чврсто тло над све дубљим провалијама око нас и у нама сами-

ма, потакли су Иву Андрића да посегне за мотивом моста и да описујући те племените грађевине сазида потпору нашим напаћеним душама, сликовито нас, и само њему знаним путевима, одведе на једино место где се сусрећемо са другима и који нас воде до нас самих.

„Сад, да живимо мало без страха. Да видимо и то како је!“

Турбулентно и свакојаким променама и превирањима подложно поднебље Босне, места над којим се усуд вазда надвијао попут невидљивог плашта, колевка је тројице великих људи чије су се судбине, стремљења, размишљања и визије укрстиле, испреплетале и уградиле у стубове два моста, винувши их толико далеко и високо да им се више не види ни крај ни граница, а обриси су им посвуда око нас. Припадали су различитим епохама, али су се луковима повезали у заједничкој тежњи да иза себе оставе траг, нешто што ће надживети овоземаљску краткотрајност и њих саме, што ће да сведочи о томе да само човек који има свест о пролазности тегобног, убогог, рањивог и крхког људског живота може да створи нешто што је супротност свему томе, и том лепотом и величином надигра и победи своју ништавност и страх, ослободи се сваке тежине и премости све ширине, дубине и висине.

Босна је била и остала место суживота више вера, многоликог народа, разноликости и различитости, њихових мешања, важан географски ентитет, поприште историјских превирања и сукоба, вртлог људских судбина, преломних догађаја, проток свакојаким дешавања, подложна сталним променама. И колевка једне приче која нема ни почетка ни краја: како превазићи разлике, како укротити неукротиво, чиме и како премостити јаз и дубину, како не упасти у провалију и како да нас у свој вир не повуче увек присутан усуд, зла коб над нама и у нама.

Такво тло, кршевито и брдовито са шумовитим пределима, прошараним стрмим ливадама, а заклоње-

но од погледа света, премостила су два моста која ће са протоком времена и нашим сазревањем и освешћењем спојити много више од две обале. Оплемениће и олакшаће наше животе. Испреплетале сву лепоту и умешност грађевинарства, архитектуре и приповедања у један лук. Тако ће мостови настали у убогим касабима „богу иза ногу“, на стрмим стенама у врлетима, тамо где их нико не очекује нити им се нада, надвисити сами себе и сведочити о томе да је било где и било када стварање једино могуће уточиште и спас.

Обавезан својим пореклом, рођењем и завичајем, лелеком мајке којој насилно одводе сина скелом низ пушту Дрину, на којој не би ничега до бескрајног, дубоког бола и гласног, заглушујућег јецаја, потом бескрајне и глуве тишине, безнађа и очаја, обузет сећањима на прошлост као и свешћу да мора да постоји нешто што ће га повезати са безбрижним животом и приближити, привући обалу детињства и премостити дубоки јаз који је носио у себи, Мехмед-паша Соколовић¹ је започео градњу Моста на Дрини², не месту где су по причи Турци одводили скелом децу.³ Успешном паши истргнута је

- 1 Мехмед-паша Соколовић рођен је 1506. године у селу Соколовићи, у вишеградском кадилуку, близу мале касабе Рудо у српској православној породици. Умро је у Истанбулу, неколико година по завршетку изградње вишеградске ћуприје, 1579. године.
- 2 Мост на Дрини, у Вишеграду, један је од најзначајнијих споменика културе и ремек-дела монументалне архитектуре. Мост је грађен у периоду 1571-1577. године по жељи и наредби Мехмед-паше Соколовића, великог везира Отоманског царства. Мост је градио Мимар Синан.
- 3 Мехмед-паша Соколовић је одведен у раном добу у Турску, као део османског дервишме (данак у крви) система опорезивања – сакупљања и насилног одвођења хришћанских дечака који су били одгајани да служе као јаничари. Ови дечаци су били приморани да пређу у ислам, одгајани су и образовани као војници и верници, а заузврат су добијали прилику да се укључе и напредују у Османском царском систему и постану елитни војници тзв. јаничарског реда.

она карика која држи целу конструкцију живота и чини нас чврстим и сигурним и он, у годинама које носе искуство и зрелост, одлучује да животу да виши смисао, попуни давно насталу празнину и сагради мост.

Дечак је понео сећање на место где се прелама друм, где се безнађе и чамотиња беде згушњавају и таложу на каменитим обалама реке преко које је прелаз тежак, скуп и несигуран. То је било рањаво и болно место те и иначе брдовите и оскудне крајине, на коме невоља постаје јавна и очита, где човек бива заустављен од надмоћне стихије и, постиђен због своје немоћи, мора да увиди и јасније сагледа и своју и туђу беду и заосталост.

Све је то легло у ону физичку nelaгодност која је остала у дечаку тога новембарског дана и која га никад доцније није потпуно напустила, иако је он променио живот, веру, име и завичај. (Андрић 1963: 17)

Болно, тињајуће сећање на опор, тегобан, мучан и сиромашан живот и завичај, колевку његовог рођења и свет детињства и живот на супротној страни овенчан славом, моћан и богат, располутили су пашу, осудили на живот пре и после, пореметили животну равнотежу. Мост је представљао оно што је оплеменило, испунило и употпунило смисао његовог живота. Мост је објединио и премостио његов подвојени, располућени живот, наставио прекинуту нит, затворио круг, довео га у равнотежу и вратио у истргнути мајчин загрљај, наручје у коме налазимо уточиште, топлину и спокој. Постао је задужбина непребола, представљао је превазилажење духовне и физичке слабости или бар мало утехе, ослонац над провалијом коју сви носимо у себи.

А мало даље у врлетним, оштрим литицама над реком Жепом, надвио се мост⁴, као да се сама птица

4 Мост се налази на подручју општине Рогатица, у насељу Жепа. У старијим записима и путописима нема помена и не зна се поуздано ни када је настао ни ко је градио мост на Жепи. Сматра се

раширених крила заплела међу стене и тако заувек окамењена у лету и остала. Прича се да је мост зидао велики везир Јусуф, родом из тог краја, после неког времена проведеног у заточеништву. Дани тамновања и самоће, суочили су га са самим собом и он је добро упознао осећај неправде, несигурности и страха, па је моћни паша увидео колико је све променљиво и пролазно, како тама зачас засени светлост. Дубоко разочаран, обузет мислима да је све неизвесно, нестално и краткотрајно, да се судбина поиграва са нама, да смо ништавни и пролазни, схватио је да иза себе мора да остави неки траг, нешто корисно и лепо, што би одагнало осећај тегобе и тескобе у њему. Нешто као провиђење и искупљење, олакшање и смирење, окупљење или зацељење повређене душе. Одлучио је да то буде мост. Али не обичан, на проходном месту и лако саградив, већ посебан и преко потребан, у врлетним, стрмим стенама, на тешко доступном месту, на љутом, кршевитом тлу које се не да и опире. Што се теже градило, упорност и жеља је била већа, као да је човек пошто-пото хтео да тим и таквим напорима не само изгради мост, већ да у себи осети смирај, олакшање и утеху, да нађе уточиште и грађењем одагна немир.

Лепота и топлина мостова на Дрини⁵ и Жепи⁶ увели су Андрића у виловити, валовити и ваздушаста, лебдећи свет камених лукова.

Мост је за Андрића представљао једну од првих грађевина коју је угледао и спознао, јер је детињство провео гледајући вишеградски мост и безброј пута прелазио са једне на другу обалу. Корисна и лепа грађевина која

да је изграђен непосредно након изградње Моста Мехмед-паше Соколовића у Вишеграду, а претпоставка је да га је градио човек који је претходно учествовао у градњи Моста на Дрини.

5 Роман *На Дрини ћурија* Андрић је објавио 1945. године.

6 Андрићева приповетка „Мост на Жепи“ објављена је 1925. године.

изазива дивљење, надвијена над зеленом реком у којој се огледа, па изгледа још већа, велелепнија и моћнија, као и приче и легенде везане за мост, чврсто је прирасла Андрићу за срце и уселила се у његову душу, а тај сусрет (јер мост је сусрет највећи на свету) неминовно је саградио још један мост, подједнако моћан и чврст. Мост који је он оживео, удахнуо му душу, осликао, приближио, повезао, ојачао сваки његов камен и лук, примакао обале, проширио видике. Мост над мостовима, израђен од вечних, најбољих материјала као ни један други: воде, земље, камена, ваздуха, речи и душе, тих моћних елемената који су га високо винули у небо и учинили га још значајнијим, видљивијим, кориснијим и лепшим. Као да је камени мост васкрсао под пишчевим пером, па, ослобођен сваке тежине, свевремен, премошћује све наше муке.

Кроз целокупно Андрићево дело воде нас стезе, путеви и мостови.

За писца су они место где је човек наишао на препреку коју је савладао.

Од свега што човек у животном нагону подиже и гради, ништа није у мојим очима боље и вредније од мостова. Они су важнији од кућа, светији, још општији, од храмова. Свачији и према сваком једнаки, корисни, подигнути увек смислено, на месту на коме се укрштава највећи број људских потреба, истрајнији су од других грађевина и не служе ничем што је тајно или зло.

Сви су они у суштини једно и подједнако вредни наше пажње, јер показују место на коме је човек наишао на запреку и није застао пред њом, него је савладао и премостио како је могао, према свом схватању, укусу и приликама којима је био окружен. Тако, свуда на свету, где моја мисао крене или стане, наилази на верне и ћутљиве мостове као на вечиту и вечно незасићену људску жељу да се повеже, измири и споји, све што искрсне пред нашим духом, очима и ногама, да не буде дељења, противности ни растанка.

Напоследку, све чиме се овај живот казује – мисли, напори, погледи, осмеси, речи, уздаси – све то тежи ка другој обали која се управља ка циљу, и на којој тек добија свој прави смисао. Све то има нешто да савлада и премости: неред, смрт или несмисао. Јер све је прелаз, мост чији се крајеви губе у бесконачности, а према ком су сви земни мостови само дечије играчке, бледи симболи. А сва је наша нада с оне стране. (Андрић 1965: 199, 200)

Мостови представљају могућност да се иде напред, да се упознају нови светови и предели, сретну други људи, слободу да се буде овде и тамо, на једној или другој страни, да се може и даље ићи и вратити уназад.

Шаролика, забита средина, суживот бројних вера и разноликог народа, плаховита историја, поднебље сукоба и размирица и жеља да се превазиђу разлике а људи некако повежу, изнедрили су у Андрићу потребу да писаном речи још више учврсти Мост на Дрини, да оживи, ослика и врати касаби њене становнике и да њихове сликовито описане ликове и судбине угради у ћуприју и покаже како и колико су чврсто спојени и не могу човек без моста, мост без човека и човек без човека. Андрићу је мост тло на коме и око кога се одвија живот у свим својим сегментима: патњама, размишљањима, преиспитивањима, колебањима, људским трагедијама, место где се чује граја, гунгула, жамор, смех и плач. Живот је заправо отелотворени мост, а мост на себи и око себе сабира живот. Уградњом самог живота у мост писац свему даје виши смисао, брише границу између природе и људи у спољном свету, али нас води и у наш унутрашњи свет, дубока размишљања о животу и његовом смислу, до себе самог и до места где се суочавамо сами са собом или са другима.

Јер тескоба тражи удах, излаз, пролаз, могућност спасења и избора. На мосту се сви и све уједињује и сажима, постаје заједничко, исто за све, где сви морају проћи и прећи на исти начин, ако потреба то налаже. Мостови

су ти који се издижу изнад свега, повезују, премошћују, шире видике, представљају излаз и пролаз, воде на другу страну, дају могућност избора, слободу, кретање, сусрет. Мост је укротио природу, а са њом и људску несавршеност, рушилачки нагон, немир и немоћ. Јер то је чврст ослонац над провалијом, сигурност над безданом, сигуран корак над понором, остварена потреба да се премости и превазиђе свака сила и препрека, како природна тако духовна. И ко сагради такву грађевину обезбедиће себи и другима проходан, сигуран и изванредан пут прелажења преко опасног, хладног, непознатог, несигурног и неизвесног. Ослободиће се сваке деструкције, ходаће сваком страном, упознаће разнолике људе, њихове судбине и животе, прочистиће му се и избистрити мисли, изоштрити поглед, боље ће увиђати и просуђивати. Чуће и видеће јасније, јер ће моћи увек да сагледа другу страну, друге боје, да осети друге мирисе, да има непрегледне видике, а изнад свега слободу и могућност избора.

Мост тако постаје симбол сигурности и дуговечности, трајности у времену и простору, свега онога чега је малени човек лишен и што му је ускраћено, а за чиме читавог свог живота грозничаво тежи, исцрпљујући се и сагоревајући у својим тежњама и жељама, заборављајући да ствара и чини добра дела. А стамена ћуприја стоички стоји и сведочи да је лако прећи и проћи, али уздигнуто, усправно и постојано стајати и трајати не може све и свако.

Ова и она страна, ви и ми, они и ови, ја и они, овде и тамо, овамо и онамо, све се то сусреће и преплиће у венац над водом, постаје једно, суживот, заједништво, целина и представља могућност да се сагледа више, погледа боље, савлада препрека и крене даље. Јер ту све чини јединство. Вода је додир и граница две површине, несавладива је, тражи мост, мост потражује воду, а човек обоје. Вода представља препреку пред којом се

застаје и тражи решење како преко, а човек на мосту осећа снагу, јачину и победу. Вода тече, долази и пролази, неизвесна, непредвидива, мутна, мирна, спора или набујала и плаховита. Човек сличан води несигуран, променљив, и он дође и прође. Мост који се издиже изнад воде и човека представља победу над силом, препреком и неизвесношћу, омогућава сигуран пут и изванредан прелазак. А опет вода чежњиво гледа мост, док мост заштитнички грли воду. Јер једно без другог не могу. Све се ту ујединило, прожело и надопунило и свако и све у тој победи може да ликује, а да не ремети склад и равнотежу, јер се баш на том месту уједињују снага природе и креативност човека, постиже физички и духовни баланс, а човек постаје сигуран и испуњен, склон размишљању и расуђивању. Између приземне воде и високог неба има места, пута који можемо да прођемо, јер доле је мутно и хладно а горе високо, недостижно. А ћуприја, саграђена од камена или саткана од речи, може да премости сваки простор, било где, да буде саграђена у сваком времену, увек спона која спаја наизглед неспојиво: све са свачим и свакога са сваким.

Архитектура, лепота и значај моста потакле су Андрића да створи грађевину саткану од речи, која је попут самог моста била преко потребна и једнако корисна. Мост као архитектонска грађевина донео је прекошћивањем препреке физичко олакшање, мост као литерарна творевина духовно испуњење и прочишћење. Грађевина мост тражи и пружа физички снагу, за изградњу и прелазак, литерарну, духовну за писање и разумевање. Било да су настали у жељи да се остави траг, олакша живот, сагради задужбина, искупи или ублажи свест о пролазности и сопственој ништавности, једнако су корисни и потребни да нам оплеме и олакшају прелазак преко свакојаким бездана у нама самима и око нас.

Андрић је својом уметничком визијом и писаном речи надоградио, оплеменио и оживео мостове, учинио

да буду видљивији, још већи и значајнији. Он је уградио своје ставове, мисли и размишљања, заправо целокупно животно искуство и поглед на свет, у камене сводове, а своју литерарну грађевину ојачао речима, и тако спајајући и прожимајући архитектонско дело са књижевним, саградио мост над мостом и доказао да уметничко дело може да надвиси и надживи нашу ништавну пролазност. Али докле трајемо треба да се проналазимо, сусрећемо и трагамо. И да покушамо, као мост, да се уздигнемо и исправимо изнад свих искушења, невоља и недаћа, савладамо препреке и проблеме, превазиђемо их, а останемо постојани, доследни и достојанствени.

Писац је одабрао мост као мотив јер је то место за које се везују многе приче и легенде, сам је животна врева, стециште многоликог света, разних догађаја, места окупљања, жила куцавица и окосница сваког места. Успоставља равнотежу, испуњава простор, попуњава празнину, даје снагу и чврстину. Пишући о мостовима испричао је многе приче, упознао нас са мноштвом људи и судбина, провео нас кроз многе крајолике. И тако приповедајући изградио нове мостове, повео нас њима и повезао са временима која нам се свако мало понављају. И поново нам је мост једини излаз. Ако излаза уопште има.

Мостови, скромни и ћутљиви а раскошни, оличавају пишчев став према животу и стварању. Нема ничега личног нити наметнутог, ничег непознатог и нејасног, ничега китњастог, све је тако једноставно и прочишћено и у линијама мостова и у пишчевом мирном, сталоженом и промишљеном приповедању. Ничег сувишног а изобиље уметничког израза, тих, миран и сталожен ритам пишчевог приповедања, а ехо гласан и продоран. Нема закључка јер прича треба да се наставља и траје. У тој и таквој причи треба да се препознамо и повежемо, да проживљавамо туђе судбине као своје, да патимо, да се радујемо, саосећамо. Јер све

је код Андрића жива слика, животно и стварно, целовит живот, све наше тежње, надања, стремљења, успеси и разочарења, сви ликови повезани са нама и ми са њима. То су невидљиви мостови и споне који повезују различите људе и времена, превазилазе и бришу просторне, културолошке, националне и све друге границе. Мостови толико моћни и чудесни да неми говоре и гласно позивају да успоставимо равнотежу, да се померимо и покренемо, кренемо, превазиђемо све препреке, физичке и духовне и храбро, подигнуте главе усправно корачамо, идемо на другу страну, преко, тамо или онамо али увек и само напред.

Мост као мотив, нешто што „плови“ кроз пишчево дело и огледа се у бистрини, чистоћи и јасноћи Андрићевог приповедања, послужио је писцу да причом коју је узидео у камене сводове, изглачао је и прочистио од субјективности и критичности, трајно споји себе са другим људима, дајући им могућност да сами откривају, тумаче и доносе свој суд о његовом делу. А његово приповедање, лишено сваке нејасноће, недоречености и призвољности, прецизно избрушеног израза, јасно, питко и увек бистро, само је себи подигло мост којим можемо да стигнемо до многих духовних одредишта у трагању за одговорима на наше недоумице и колебања, где се можемо, ако не склонити, онда бар заклонити од свега што нас немилосрдно шиба. Што чешће прелазимо тај мост, осећамо се сигурнији, јачи, испуњенији и богатији. Олакшани и растерећени, добијамо унутрашњу снагу којом можемо да попунимо сваку празнину, и да носећи крст на себи изградимо мостове у себи и око себе. Мост као испружене руке које нас грле и чврсто, заштитнички држе, не дају нам да потонемо у незнање.

Књижевно дело Иве Андрића није само значајно и велико по свом уметничком изразу који карактерише изванредна моћ приповедања и описа, већ и по избору

тема и књижевних ликова. Опредeљујући се за већину тема и ликова везаних за поднебље Балкана, а смештајући их у свевременске људске околности изнова нас уверава да „ни у чему што нам се дешава нисмо сами, ни први ни једини“ (Андрић 1977: 11), а да је „све то једно, све је свеједно“ (Андрић 1977: 142).

Иво Андрић је, градећи и стварајући своје књижевно дело, показао да је многоструко даровит уметник, а спој свих његових бројних талената створио је магичну формулу за настанак специфичног уметничког израза. Његово књижевно дело засновано је на историјским чињеницама, а зачињено сопственом визијом и животним искуством. Историчар у њему пробудио је и оживео, из данашње перспективе рекли бисмо и осавременио, многе теме из далеке прошлости Балкана, али их је тако обрађивао да би могле бити смештене било где и у било које време. Није случајно да је бирао локалне историјске догађаје у позадини „великих“, јер је на тај начин избегао фактографију и историографију. Његов циљ је био много виши. Велики писац знао је да извођењем на књижевну сцену малих, анонимних људи који трпе последице великих историјских одлука и догађаја и обрађивањем тема из њиховог свакодневног живота, своје приповедању обезбеђује дуговечност и актуелност за многаја љета. Можемо променити имена његових јунака, али његову слику поднебља, људи и наших менталитета никако – у Андрићевом делу ћемо се увек препознати и пронаћи. Могу да прођу векови, протекну многе воде испод ћуприје, дођу и оду војске и каравани, али ми, обележени нашим тешким судбинама и јадом, чемерни и испијени од свега што нам се дешавало, носимо и даље исти крст. Крст који натопљен крвљу, поливен кишама, шибан ветровима и олујама, изједен црвоточином а слепљен за наша нејака тела, данас бива тежак као туч и не да нам да се слободно крећемо и по-

мерамо унапред, већ се вазда вртимо у круг, неспособни да видимо нешто друго, другога, па ни себе саме.

Данас, из наше перспективе, сведоци смо да је Андрић био велики визионар и да његово дело није ограничено временом ни епохом, не познаје националну припадност и опредељење, ништа му не представља препреку. По свом уметничком изразу Андрићево дело брише просторне и временске границе и сваким нашим искорак бива све актуелније. Што смо даље од себе, ближи смо његовом делу и оно нам је све потребније за сопствено преиспитивање, препознавање и проналажење. Његова бритка, садржајна, снажна, свеобухватна, прецизна, а брижна речитост у нашем времену одзвања попут звона. Заправо, то је глас великога писца који никада не утихне, прати нас, некада гласнији, некада тиши, али увек свеприсутан. Његово дело, толико вишеслојно и речито, представља аманет роду и народу, сваком оном ко уме да проникне у дубину мисли и спозна колико један писац може имати дарова и све до једног поделити другима. А све те дарове од срца, несебично, свом својом душом делио нам је трудећи се да нас кроз своје ликове, мисли и опажања ослика и оживи, да нам помогне да сазнамо и схватимо, разумемо, прихватимо и опростимо.

Његовим стазама и живописним мостовима корача он ка нама, а ми њему у сусрет.

Извори и литература:

- Андрић, Иво. *На Дрини ћуџрија*. Београд: Просвета, 1963.
Андрић, Иво. *Сйазе, лица, ѿредели*. Београд: Просвета, 1965.
Андрић, Иво. *Сабрана дела, Књ. 14, Знакови ѿред ѿуџа*. Београд: Просвета, 1977.
Челић, Џемал и Мехмед Муџезиновић. *Сйари мостѿови у Босни и Херџевини*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1969.

Vela Nikolić

IVO ANDRIĆ – BUILDER OVER BUILDERS
BUILT THE BRIDGES WRITING ABOUT THEM

Summary

Ivo Andrić's literary work is not only significant in his artistic expression, which is characterized by the extraordinary power of narration and description, but also by the choice of themes and literary characters. Opting for most of the themes and characters related to the of the Balkans, while placing them in timeless human circumstances, repeatedly assures us that „in everything that happens to us we are not alone, neither the first nor the only one“, and that „all this one, everything is nonetheless“. Today, from our perspective, we testify that Andrić was a great visionary and that his work is not limited by time or epoch, he does not know national affiliation, nothing is an obstacle for him, by his artistic expression, he clears the spatial and temporal boundaries and with our every step forward becomes increasingly relevant. The further we are, we are closer to his work and we are increasingly needed for our own examination, recognition and finding. His powerful, comprehensive, precise, and caring reverence in our time is responding like a bell. In fact, it is the voice of a great writer who never silences, follows us, sometimes louder, sometimes quieter, but always ubiquitous. His work represents the amanet to the nation and the people.

He is walking toward us, and we are going to meet him.

Key words: literary work, artistic expression, narration, writer, literature, creativity